

Berika religionsundervisningen med magi

Harry Potter i skolans värdegrundsarbete

Författare: Sanne Vikenäs
Handledare: Gull Törnégren
Examinator: Fredrik Jahnke
Ämne/huvudområde: Religion III
Kurskod: GRK2R7
Poäng: 15 hp
Examinationsdatum: 2022-06-03

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract:

Studies shows that youths today read books less frequently than before. This is, in my opinion problematic. This study aims towards an understanding in how the Harry Potter novels can enrich the teaching in upper secondary school in Sweden in the education of religions and ethics, for students to reflect, and discuss different topics of value. The novels are incorporated with lots of good options for values, including the equal value of people, feminism and masculism and cultural racism. The study is made with help of narrative analysis. The results show that this book offers a lot of value in teaching situations and therefore the conclusion is that fantasy novels can be used to discuss problematic issues in society by using the different examples in the books as allegories.

Nyckelord:

Värdegrund, gymnasiet, religion, Harry Potter, femininitet, maskulinitet, människors lika värde, postkoloniala perspektiv

1 Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	4
1.1	Syfte	4
1.2	Frågeställningar	4
1.3	Metod	5
1.3.1	Begreppsdefinition av Fantasy	6
1.3.2	Genomförande	7
2	Material	7
2.1	Avgränsning	8
3	Bakgrund	8
3.1	Excerpter från skolans värdegrund.....	8
3.2	Styrdokument för religion med didaktisk relevans	9
3.3	De didaktiska frågorna.....	9
4	Tidigare forskning.....	10
4.1	Forskningslucka.....	12
5	Teori.....	13
5.1	Maskulinitet och femininitet	14
5.2	Postkolonialt perspektiv	15
6	Resultat och analys.....	17
6.1	Harry Potter sammanfattning.....	17
6.2	Excerpter ur Harry Potter-serien	18
6.2.1	Familjen Dursley vill sätta stopp för dumheterna.....	19
6.2.2	Elevehemmen och Sorteringshattens gränsdragning	21
6.2.3	Harry Potter möter Dobby	22
6.2.4	Strukturell rasism inom Trolldomsministeriet.....	27
6.2.5	Harry, Hermione och det logiska tänkandet.....	29
6.2.6	Hermione ifrågasätter toleransen mot subkulturer.....	30
7	Ämnesdidaktisk reflektion.....	31
8	Diskussion.....	34
8.1	Metoddiskussion	34
8.2	Resultatdiskussion.....	35
9	Sammanfattning	36
10	Förslag till vidare forskning.....	37
11	Referenser.....	38
11.1	Primärkällor	38
11.2	Sekundärkällor	38

1. Inledning

Jag växte upp med Harry Potter, jag fick vänta på varje boksläpp och mina böcker jag har hemma är lästa så många gånger att pärmarna faller sönder. Idag läser jag den tecknade utgåvan med min äldsta son, som även han börjar få en kärlek till böckernas värld.

Att J.K. Rowling, många år efter att böckerna släppts, börjat ses som en kontroversiell författare i medier behöver nödvändigtvis inte vara en nackdel i att använda hennes litteratur i undervisning. Detta problematiseras detta ytterligare under rubriken Ämnesdidaktisk reflektion.

Harry Potterserien är mångfacetterad och går att tolka på oerhört många olika sätt. När jag ser problemen som finns i skolan idag, och inte bara skolan – utan samhället i stort, värnar jag än mer om människors lika värde. Oavsett sexualitet, religion, härkomst, hudfärg eller kön så är alla lika mycket värda. Det vill jag lyfta i denna studie och försöka få ett genusperspektiv på det, utan att för den delen lägga allt fokus på maskulinitet och femininitet.

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka Harry Potter-seriens stora potential som undervisningsmaterial i gymnasieskolans religionskunskapsundervisning.

Uppsatsen riktar sig främst till andra lärare på gymnasienivå, men kan med fördel även läsas av människor med ett intresse för värdegrund och skönlitteratur.

1.2 Frågeställningar

- 1 Hur framställs maskulinitet och femininitet i de utvalda avsnitten av bokserien?
- 2 Hur framställs principen om människors lika värde i de utvalda avsnitten av bokserien?
- 3 Hur kan böckerna vara användbara i religionskunskapsundervisning?

Analysen är gjord baserad på de två första frågeställningarna medan den tredje frågan diskuteras på basis av den gjorda analysen.

1.3 Metod

Alexa Robertson skriver i *Narrativanalys* (2012: 223) att narrativbegreppet ses som ”det andra” i förhållande till empirism och kvantitativa analysmetoder, på grund av den stora skillnaden mellan dessa metoder. Den narrativa metoden intresserar sig främst för själva narrativen, snarare än stora mängder av information och tyngdpunkten läggs vid tolkning (2012: 223). Genom att ta hjälp av narrativer kan vi förstå andras handlingar och ord, men en narrativ analys kan också vara behjälplig som en grundläggande tolkningsram för att göra världen begriplig (2012: 225). Att använda ett forskningssynsätt vid betraktande av berättelser, kan ge mening till texten och då också hjälpa till med förståelsen av både händelser såväl som handlingar (2012: 225).

Serien om Harry Potter skall tolkas utifrån olika etiska frågor som finns med i det centrala innehållet för religion. Robertson tar upp ett, enligt mig, väldigt förklarande citat om narrativer, från Lieblich i sitt kapitel *Narrativanalys* (2012) ”Vi känner eller upptäcker oss själva, och visar oss för andra, genom de historier vi berättar” (2012: 225). Detta är vad jag ämnar göra i denna studie; tolka Harry Potter serien genom de frågeställningar som redan tagits upp, för att upptäcka hur de frågorna framställs i bokserien och möjligheterna detta utgör i undervisning i gymnasieskolans religionskunskapsämne.

Den narrativa metoden kan hjälpa forskaren att vara mer medveten om rösterna från andra än de mäktigaste, de kan ta tillvara på de marginaliserade i samhället (2012: 224). Vilket i denna uppsats kan ses genom att det är utdrag som analyseras och inte den stora berättelsen. Även om den narrativa metoden kan vara svårbegriplig i och med dess stora övergripande förmåga, förklaras metoden som en redogörelse för något som hänt, till exempel i fantasin (2012: 229).

Anna Johansson skriver i *Narrativ teori och metod* (2012: 26) om det socialkonstruktionistiska perspektivet som inte uttrycker någon bakomliggande tanke. Meningen och betydelsen i berättelserna uppkommer istället genom den språkliga kommunikationen och det sociala samspelet i olika historiska och kulturella sammanhang (2016: 26).

Genom att använda en narrativ metod i denna studie, kommer teorin att appliceras på utdragen ur böckerna för att hermeneutiskt tolka frågeställningarna i förhållande till Harry Potterserien och hur dessa frågor kan användas i främst religionskunskapsundervisning. Hermeneutik förklaras av Thorsten Thurén (2014: 94) som en tolkningslära där det är viktigt att inte bara begripa, utan att även förstå. Metoden kommer, kort beskrivet, att tolka olika etiska frågor i skönlitteraturens utdrag, för att ge en mening till texten och få den egna omgivningen att bli mer

begriplig – eller i detta fall, se om presumtiva eleverna kan tänkas få möjlighet att diskutera fram mening i livsfrågor utifrån romanserien.

1.3.1 Begreppsdefinition av Fantasy

Annika Johansson (2009: 10) skriver att fantasy är en genre där kännetecknen är väldigt vida och har sin grund i den gotiska romanen. Hon menar att berättelser som är både stora, äventyrliga och där handlingen i stort cirkulerar kring liv och död och kampen mellan det onda och det goda är centralt, är klassiskt för fantasyberättelser (2009: 82).

Malin Alkestrand (2016: 19) skriver om Brian Atteberys kännetecken för fantasygenren och förankrar dem i Tolkiens verk. Det första kännetecknet är brott mot det som är möjligt och rimligt i verkligheten, ofta genom till exempel magi. Det andra kännetecknet vilar på genrens uppbyggnad som följer en struktur där det först introduceras ett problem samt avslutas med en upplösning (2016: 19f).

Alkestrand (2016: 22f) tar också upp Medlesohns definition av fyra olika sorters fantasy som framförallt skiljer sig åt i hur det övernaturliga presenteras i berättelsen samt vad för relation läsaren och protagonisten får till varandra. Dessa fyra är portal-quest fantasyn, the intrusion fantasyn, the immersive fantasyn samt the liminal fantasyn (2016: 23ff).

Portal-quest fantasy, förklaras av Alkestrand (2016: 23), kan på svenska kallas för portalfantasyn där protagonisten, i detta fall Harry Potter, får tillgång till en magisk värld genom en fysisk övergång till exempel en portal. Portalen behöver dock inte vara fysisk utan kan även vara psykologisk för protagonisten som går från ett magilöst liv till ett med tillgång till magi. Läsaren är beroende av protagonisten för att ta del av den magiska världen, de upplever den nya världen simultant (2016: 24).

The intrusion fantasy översätter Alkestrand (2016: 24) till den inbrytande fantasyn på svenska. I denna form av fantasy spiller det magiska över i den icke magiska världen, där protagonisten kan ha växt upp -vilket är fallet i Harry Potterserien. Även här är både läsaren och protagonisten jämlika vad det gäller det nya, och också här upplever de tillsammans det nya (2016: 25).

The immersive, eller som Alkestrand (2016: 25) översätter begreppet till; den omslutande fantasyn är en fullständig magisk värld där både protagonist och läsare uppfattar den världen som självklar. Det finns inga övergångar eller portaler mellan olika världar, det finns en värld och den är magisk (2016: 25).

Den fjärde sortens fantasy kallas The liminal och översätts till gränslandsfantasy av Alkestrand (2016: 25). I denna kategori skiljer sig karaktärernas och läsarens

perspektiv på vad som är övernaturligt. Alkestrand (2016: 25) tar upp Mendlesohns exempel om Aikens bok "Yes, But Today is Tuesday" där det plötsligt uppenbarar sig en enhörning framför huset men ingen av karaktärerna finner något märkligt i detta. Läsaren blir förundrad över karaktärernas reaktion på något som uppenbarligen räknas som övernaturligt (2016: 26).

Harry Potter kan förstås ha drag av både portal-quest och the intrusion fantasyn. Till viss del även omslutande fantasy, om man läser böckerna ur till exempel Rons perspektiv, det som gör att Harry Potter inte är helt i den omslutande kategorin, är att det kan diskuteras om det i själva verket är två världar (en magisk och en mugglarvärld) eller om det är samma värld men där bara trollkarlar och häxor har tillgång till att se den utökade världen som egentligen är en och samma.

1.3.2 Genomförande

Analysen och tolkningen har gjorts med en narrativ analysmetod, där de utvalda utdragen är mindre narrativer i det stora narrativet som handlar om Harry Potter. Dessa utdrag har tolkats med hjälp av teorin om maskulinitet och femininitet samt principen om människors lika värde, vilket i denna uppsats kommer till uttryck i form av postkoloniala teorier där fokus är på gränsdragning och kulturell rasism. Den tredje frågan som handlar om den didaktiska möjligheten diskuteras och reflekteras om, i förhållande till resultat från analysen av de två första frågorna.

2 Material

Materialet som bearbetats är Harry Potterserien där jag gjort utdrag ur serien som analyserats och resonerats kring. Primärmaterialet är de sex utdrag som är gjorda från de sju böckerna.

Utdragen är döpta till följande rubriker; Familjen Dursley vill sätta stopp för dumheterna, Elevhemmen och Sorteringshattens gränsdragning, Harry Potter möter Dobby, Strukturell rasism inom Trolldomsministeriet, Harry, Hermione och det logiska tänkandet samt Hermione ifrågasätter toleransen mot subkulturer.

Utdragen är valda för att passa de teorier som är aktuella i uppsatsen. Vilket var svårt då det finns väldigt många fler utdrag som hade passat precis lika bra som dessa. Detta innebär att utdragen som är gjorda är en del av vad som är intressant för studien, då det värdegrundsrelaterade materialet i böckerna är väldigt stort. På grund utav utrymmeskäl fick många utdrag strykas.

2.1 Avgränsning

De utdrag som är gjorda är en ytterst liten del av allt som kan analyseras i Harry Potter-serien. På grund utav utrymmesskäl är därför mycket bortvalt. Baserat på frågeställningarna i denna uppsats finns det väldigt mycket material, varför ett urval är nödvändigt.

3 Bakgrund

Denna del har för avsikt att ge läsaren en förståelse för det ämne som avses behandlas i denna studie. Inledningsvis kommer läsaren få en inblick i värdegrunden samt aktuella styrdokument med didaktisk potential, för gymnasieskolan för att avslutas med en rubrik om de didaktiska frågornas betydelse. Detta för att se relevansen för materialets didaktiska koppling till undervisning.

3.1 Excerpter från skolans värdegrund

Den svenska skolan ska verka för de mänskliga rättigheterna och lärare samt andra aktiva inom skolan ska förhålla sig till dessa värderingar. Denna studie ämnar att främst fokusera på principen om människors lika värde samt maskulinitet och femininitet, vilket finns med i värdegrunden. Nedan följer ett citat från Skolverket om de grundläggande värdena.

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010: 800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö (Skolverket 2011).

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell. Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna

delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet (Skolverket 2011).

3.2 Styrdokument för religion med didaktisk relevans

Skolverket har under religionskunskapsämnet för gymnasiet strukturerat och tagit fram vad ämnets syfte är. Detta är också vad denna studie lutar sig mot med hänsyn till de didaktiska frågorna, ”vad”, ”hur” och ”varför”, som bör ställas till varje uppgift och material. Dessa två citat svarar på de didaktiska frågorna ”vad?” och ”varför?” denna litterära serie kan användas i undervisning för ämnet religion.

Undervisningen ska ta sin utgångspunkt i en samhällssyn som präglas av öppenhet i fråga om livsstilar, livshållningar och människors olikheter samt ge eleverna möjlighet att utveckla en beredskap att förstå och leva i ett samhälle präglad av mångfald (Skolverket 2011).

Undervisningen ska leda till att eleverna utvecklar kunskaper om hur människors moraliska förhållningssätt kan motiveras utifrån religioner och livsåskådningar. De ska ges möjlighet att reflektera över och analysera människors värderingar och trosföreställningar och därigenom utveckla respekt och förståelse för olika sätt att tänka och leva (Skolverket 2011).

3.3 De didaktiska frågorna

Att som lärare förvänta sig att elever ska både läsa en roman samt diskutera under religionskunskapens marginaliserade tidsram är inte rimligt. Detta går att kringgå genom att använda sig av utdrag ur böckerna. Det bör dock kompletteras med gedigna karaktärsbeskrivningar i de fall där det är nödvändigt, för att eleverna ska få en rättvis bild av situationen som beskrivs i utdraget. Det går även med fördel att ge en del information om utdraget för att ge eleverna en kontext till vart scenen utspelar sig.

Varför just Harry Potterserien kan motiveras med att den är skriven på ett lätt språk, den är enkel att ta till sig och det finns bra med värdegrundsrelaterat material i serien. Den är också populär i många olika åldrar och är därför värd att diskutera under lektionstid. Att författaren uttryckt kontroversiella åsikter och hur detta passar in i skolans intuition är något som tas upp i avsnittet Ämnesdidaktisk reflektion.

I religionsämnet svarar **Vad**-frågan på att eleverna ska ges möjlighet att utveckla, reflektera och analysera bland annat människors olikheter, värderingar samt respekt och förståelse i religionsämnet. **Varför**-frågan kan delas upp i två. Den första delen

är helt enkelt för att Skolverket har bestämt det och det står i syftet för ämnet. Den andra delen är för att de ska utveckla kunskaper, bland annat om människors moraliska förhållningssätt.

Hur-frågan kan endast läraren svara på, hur arbetet är tänkt att läggas upp och detta kommer inte att behandlas särskilt ingående i denna uppsats.

För vem – detta kan tänkas att problematiseras en del, passar Harry Potter alla olika slags personer? Hur hanterar läraren de elever som skarpt ogillar fantasy? Utdrag ur böcker kan tänkas vara lättare för elever utan litteratur- eller fantasyintresse även om elever som tvingas läsa något, faktiskt kanske får upp ögonen för litteraturen i fråga.

Av vem-frågan kan tänkas problematiseras ur aspekten vad olika lärare har för relation till den valda litteraturen. Utförs detta av mig, som har följt serien hela min uppväxt, och har en personlig koppling till såväl Harry Potter som litteratur i stort, kan det tänkas påverka eleverna på ett annat sätt än om en annan lärare utan den personliga kopplingen utför lektionerna.

4 Tidigare forskning

Pierre Wiktorin är för närvarande lektor både på mittuniversitet och Linnéuniversitet här i Sverige och har i grunden en filosofie doktorsexamen från Lunds universitet.

I sin bok *Religion och populärkultur: från Harry potter till Left Behind* (2011: 35) skriver han att artiklar och monografier upptäckt kristusgestalter i Hollywoodproduktioner. Wiktorin (2011: 37) upplever att Harry Potter har lett till frågor om det egentligen är en kristen berättelse. Det är svårt att svara på detta, då Harry Potter uppfattas väldigt olika beroende på vem det är som läser och tolkar innehållet. Enligt Wiktorin (2011: 37) har Harry Potter betraktats som underhållning utan kristna värderingar, underhållning som förmedlar satanism och även som en spridare av kristendom. Enligt författarinnan till böckerna är de inte skrivna för att sprida någon form av religiositet, utan är endast skriven som underhållande fantasy (2011: 38). Däremot, menar Wiktorin (2011: 38), att intentionerna bakom böckerna inte spelar någon roll eftersom läsarna själva ändå tolkar böckerna beroende på deras egen grups socialisering och kontext. Det finns kristna som entusiastiskt hyllar att Harry Potter ökat läsandet hos ungdomar och ger även en lättare ingång till att diskutera livets stora frågor och centrala kristna värderingar (2011: 39). Att Harry Potter själv är en kristusgestalt, finns det enligt Wiktorin (2011: 39), många diskussioner om, särskilt det altruistiska offret som Harry gör i slutet av bokserien när han offerar sig själv för sina vänner och för världen.

Wiktorin menar att religion i populärkultur kan delas in i två kategorier; populärkultur i religionens tjänst och religion i populärkulturens tjänst, där Harry Potter hör hemma i den senare kategorin (2011: 49). De berättartekniska skälen till att använda sig av religion i populärkultur är inte bara teodicéproblemet utan också sociodicé, vilket Wiktorin förklarar med att olika grupper representerar det onda och det goda (2011: 51). Han tar även upp sociologen Stanley Cohens resonemang kring *moral panic* där något som upprör stora delar av ett samhälle på grund av ett tillstånd som till exempel en hotande katastrof eller annat som avviker från det normala (2011: 51). Detta kan byggas upp för att skapa ett ”vi” och ”de” där det även kan finnas en passiv majoritet mellan de polariserade grupperna (2011: 52).

Malin Alkestrand är grund- och gymnasielärare i ämnena svenska och historia och arbetar vid Lunds universitet. Alkestrand (2016) har skrivit doktorsavhandlingen *Magiska möjligheter – Harry Potter, Artemis Fowl och Cirkeln i skolans värdegrundsarbete* som är den första vetenskapliga avhandling som handlar om fantasy litteratur och är skriven på svenska.

Alkestrand (2016: 34f) menar att Harry Potterserien främjat fanfiction och hon är också, precis som Wiktorin, av åsikten att serien uppmuntrar till diskussion mellan många olika grupper i samhället. Alkestrand (2016: 36) presenterar ett flertal olika studier som gjorts, där en av dem lyfter fram hur karaktären Hermione Granger kan användas för att lära ut hur och vad feminism är. Hermione Granger kan också användas för att visa begåvade elever att social samvaro och höga akademiska resultat inte behöver utesluta varandra (2016: 39).

Malin Alkestrand (2016: 79) använder sig även av Martha Nussbaums argument som menar att för att skapa empatiska och kritiska medborgare, är skönlitterär läsning centralt och viktigt. Skönlitteratur kan hjälpa läsaren att empatiskt förstå andra individer, vilket i sin tur ger en etisk effekt. Alkestrand (2016: 79) förklarar den narrativa fantasin som en förmåga att kunna läsa av, förstå andras önskningsar samt sätta sig in i andra individers situation. Dessa är nödvändiga förmågor för att ”skapa medborgare som präglas av ett demokratiskt förhållningssätt” (2016: 79). En annan positiv aspekt som lyfts fram av Alkestrand (2016: 79) är Nussbaums åsikt att läsaren lättare kan få tillgång till och möjlighet att diskutera svåra livsfrågor utan ångest. Skönlitteratur kan således fungera som etik (2016: 79).

Det finns tematiska områden inom ungdomslitteraturens kanon och Alkestrand (2016: 119) lyfter Trites tankar om att ungdomsuppror är ett av dessa tre. Ungdomsupproren som, precis som i Harry Potter, utspelar sig i en kontext i skolans värld följer ofta ett och samma mönster. Alkestrand (2016: 119) redogör för Trites tankar om detta mönster; för att ungdomen ska förstå att man inte ska göra uppror så trycks det ned av vuxna. Detta i enlighet med mönstret som börjar med

”(över)reglering – oacceptabelt uppror – nedtryckande – acceptabelt uppror – överskridande inom acceptabla gränser” (2016: 119). Trites tankar grundar sig i Michail Bachtins studier om det medeltida samhället och karnevalens funktion i detta (2016: 119).

Alkestrand (2016: 299) kommer i sin avhandling fram till att användandet av fantasy i undervisning är idealiskt när målet är att diskutera demokrati, mänskliga rättigheter och multikulturalism. Harry Potter platsar in i två av de olika definitionerna av fantasy, enligt Alkestrand, hon menar att dessa två är portalfantasyn och den inbrytande fantasyn (2016: 300). Dessa är förklarade i föregående avsnitt om definitionen av fantasy.

Malin Alkestrand (2016: 300) sammanfattar att Harry är en utvald person med uppdraget att rädda världen från ondska och hela serien innehåller en magisk värld men också en icke magisk värld, även om det magiska och övernaturliga gör intrång i den vanliga världen. Att i undervisningen diskutera samhällskritik är möjligt i och med den magiska världen och den vanliga världen (2016: 300). Alkestrand (2016: 300) menar att den didaktiska potentialen ligger i fantasylitteraturens intersektionella möjlighet till att jämföra lika och olika, familjär och annorlunda.

Elevernas uppror mot professor Umbridge och hela ministeriet analyseras av Alkestrand (2016: 115) och hon kommer fram till att ungdomarna försvarar demokratiska värden och rättigheter, som till exempel tryckfriheten, när de överregleras och är hotas av institutioner som vill ha total kontroll över samhället (2016: 300f). Upprorets orsak är, enligt Alkestrand (2016: 301) att ungdomarna förbjuds eller hindras i sin utveckling av sina magiska färdigheter. Dessa färdigheter tolkas av Alkestrand (2016: 301) vara lika viktiga maktsymboler för en persons sociala status som bland annat kön eller hudfärg är i den vanliga värden. En viktig skillnad som Alkestrand (2016: 301) tar upp är att läsarna inte har någon fördom mot denna kategori av makt. Den magiska makten kan, enligt Alkestrand (2016: 301) förstås som en allegori för andra maktfrågor som är aktuella i den verkliga världen.

4.1 Forskningslucka

Det är många som forskat om Harry Potter, på många olika språk och med många olika analysmetoder. Ett flertal av dessa fokuserar på genus i Harry Potterböckerna, Harry Potter och kristendom samt Harry Potter och gott/ont. En minoritet av dessa är skrivna på svenska. Genus i Harry Potter, särskilt feminism, har utgjort grunden till många studier, bland annat tar Alkestrand (2016: 36) upp antologin *Hermione Granger Saves the World*.

Då detta är ett tämligen välstuderat område, vill jag inte säga att min studie kommer bidra med något revolutionerande nytt kring just genus och därför har jag valt att endast i stora drag tolka de maskulina och feminina tendenser samt principen människors lika värde, som finns i böckerna. Mitt fokus, om än inte genomgående explicit, är på den didaktiska möjligheten och hur dessa frågor kan användas och diskuteras i undervisning. Jag är således inte intresserad av maskulinitet och femininitet eller principen om människors lika värde i Harry Potter i sig självt, utan hur detta framställs i Harry Potter och hur det jag kommer fram till, kan tänkas att användas inom undervisning, vilket kommer att behandlas under rubriken Ämnesdidaktisk reflektion. Detta går givetvis att diskutera med utgångspunkt i många andra texter. Harry Potter kan dock ses som en lättläst serie som riktar sig till ungdomar och som dessutom innehåller värdegrundsrelaterat material, vilket gör serien passande för ändamålet.

Alkestrand (2016: 27) vill inspirera till hur bl.a. Harry Potter kan ge tänkbara uppslag till hur demokrati, mänskliga rättigheter och kulturell mångfald kan användas i undervisning. Det är mer vinklat åt denna riktning som min forskning ämnar rikta sig mot. Demokrati, mänskliga rättigheter och kulturell mångfald är däremot väldigt stora och väldigt breda områden, jag har valt att avgränsa mig mer och fokuserar mina frågeställningar mer mot framställningen av principen om människors lika värde, snarare än hela definitionen av mänskliga rättigheter. Jag har även valt att ta med framställningen av maskulinitet och femininitet som en fråga och då inte endast fokusera på huvudpersonerna utan även ta upp de mer marginaliserade karaktärerna. Den tredje frågan fångar upp den didaktiska möjligheten och gör den implicita delen i hela studien mer explicit.

Även om en likande studie är utförd, eller kommer att utföras, skiljer det sig ändå en del beroende på forskaren. Det är först när väldigt många gjort liknande studier som det går att göra jämförelser mellan dessa och se om det faktiskt är någon skillnad och vari denna skillnad ligger, mellan de olika studierna.

5 Teori

Först i detta avsnitt kommer maskulina och feminina begrepp att presenteras, det är även här det största fokus inom detta teoriavsnitt kommer att läggas. Efter detta presenteras postkoloniala perspektiv där fokus läggs på begreppen "vi" och "de andra" för att ge en inblick i människors lika värde och förstå hur de nämnda begreppen framställs i Harry Potterserien.

5.1 Maskulinitet och femininitet

Robert W. Connell¹ (1999) har skrivit *Maskuliniteter* där främst begreppet manlighet behandlas, men även femininitet får ett visst utrymme i boken. Hon skriver att genus skapas i vardagslivet, vilket kort kan förklaras med att genus är en social konstruktion och inte något oföränderligt (1999: 18). Att genus är något som socialt konstrueras och inte något statistiskt, är viktigt inom den moderna genussociologin (1999: 55). Anledningen till att genus existerar, är för att det sociala inte bestäms av biologin (1999: 96).

Connell (1999: 31) tar upp analytikern och läkaren Alfred Adlers resonemang om maskulinitet och femininitet. Resonemanget går ut på att det maskulina är kulturellt övervärderat det feminina, som snarare associeras med vekhet. Barn, oavsett kön, tvingas inta den feminina positionen då de i förhållande till en vuxen är undergivna. I vissa fall kan det maskulina ses som en överkompensation från barndomen som riktas mot aggression och strävan efter triumf (1999: 31). Kvinnans sociala underordning samt sambandet som existerar mellan maskulinitet, makt och våld är Adlers tankar, som Connell väljer att ta upp i boken (1999: 32).

Connell (1999: 33) skriver även om Horkheimers, Fromms och Adnors arbeten med den auktoritära personligheten, kom att utvecklas till en särskild karaktärstyp, eller som feminismen ser det; en maskulinitetstyp. Att upprätthålla patriarkatet är något som denna auktoritära maskulinitet är mån om och definieras bland annat av förakt mot kvinnor, anpassning till överstående auktoriteter och aggression mot de med mindre auktoritet (1999: 34). Karaktärsdragen för dessa kan förklaras bland annat med en konservativ moral, rigid uppfostran och även en faderlig dominans inom familjen (1999: 34).

Kvinnlig skörhet var en stor anledning till varför kvinnor utestängdes från universiteten men forskningen visade sedan att den mentala kapaciteten mellan kvinnor och män var väldigt jämlik. Resultaten på denna forskning är tämligen lika över tid, och täcker bland annat in mentala förmågor, karaktärsdrag, känslor samt attityder och visar att skillnaderna mellan könen är icke existerande eller väldigt små (1999: 38). Däremot finns det skillnader, mellan könen, när det gäller social makt och tillgången till denna. De internaliserade könsrollerna är resultatet av inläring eller socialisation (1999: 39f). I och med feminismens framväxt sågs den kvinnliga könsrollen som förtryckt och denna internalisering av könsrollerna resulterade i en fixering av flickor och kvinnor i en position som är underordnad mannens (1999: 41). Könsrollsteorin menar däremot att uppdelningen mellan manligt och kvinnligt är biologisk snarare än social konstruktion (1999: 45). Connel (2003: 46) skriver

---

¹ Connel var vid författandet av denna bok en man, men har sedan dess genomgått en könskorrigering och är numera kvinna. Jag har därför valt att använda feminina pronomen eftersom hon idag lever som kvinna. (wikipedia)

även att i diskussioner om genus så tas ofta de biologiska skillnaderna upp, större fysisk styrka och snabbhet hos män lyfts bland de första biologiska skillnaderna. Även skillnader som att kvinnor är bra på ”petgöra” medan män är mer tekniska, kvinnor är omvårdande och intuitiva och män är aggressiva, rationella och gillar sport (2003: 46).

Connell (1999: 47) tar upp Michael Grossbergs forskning som visar att mansrollen innebär att man ska vara familjeförsörjare för att ses som maskulin. Sport kunde vid sekelskiftet ses som ett test på maskulinitet och för att samhället skulle ha ett sätt att kontrollera maskulint våld och bibehålla social kontroll (1999: 49). Maskulin heroism och att genom våld bevisa maskulinitet är något som Hollywood koncentrerat sig mycket på, enligt Connell (1999: 209).

Sann maskulinitet, som Connell (1999: 69) skriver om, baseras på övertygelsen om att män inte kan förändras och baseras i stort på mannens kropp, till exempel att män är mer aggressiva, innehar en okontrollerbar sexuell lust, längtan efter våld samt att män inte naturligt tar hand om spädbarn. Rationalitet ses som något som kan definiera maskuliniteten och genom att definitionen av den västerländska civilisationen var förnuftig, legitimerades således den patriarkala strukturen under 1500-talet (1999: 184f).

Begreppet androgyn introducerades på 1970-talet och används fortfarande som ett alternativ till genusmönster där det maskulina och feminina blandas (2003: 50).

5.2 Postkolonialt perspektiv

Edward W. Said (2016: 69) skriver att Västerlandet och orienten är ett dominansförhållande där den ena parten, Orienten, tvingas ikläda sig rollen som orientalisk. Hegemonin av kulturen i Västeuropa har möjliggjort ett skapande av att identifiera Europa som ”oss” och alla andra som ”dem” som inte är européer (2016: 71). Said (2016: 76) menar att en europé eller amerikan som beskriver orienten, gör det i första hand som europé eller amerikan och i andra hand som individ, vilket aldrig leder till en neutral beskrivning utan alltid är färgad av den beskrivandes kontext. En moralisk makt kan, enligt Said (2016: 78) vara en uppfattning om vad ”vi” gör som ”de” inte kan göra eller förstår. Genom att göra en uppdelning av Europa, Asien eller Orienten förvandlas, enligt Said, hela mänskligheten till ”slutgiltiga, kollektiva abstraktioner” (2016: 258). När diskursen styrs av någon annan än den som blir kategoriserad blir det ett ojämnt förhållande (2016: 259), som i förhållandet mellan Orienten och Västerlandet.

Sverige och de Andra – Postkoloniala perspektiv, skriven av Michael McEachrane och Louis Faye (2001: 7), inleds med en retorisk fråga om att Sverige aldrig varit en

kolonialmakt. Även om detta är sant, har Sverige formats av kolonialismens historia då landet är en del av Europa där makten och kunskapen utgår ifrån (2001: 7). Författarna menar att det finns många förbindelser mellan kolonialismen och moderna projekt, vilket har gett upphov till frågor som ”vilka är svenskar?”, ”vilka är européer?”, ”vilka är de Andra?” (2001: 7). Detta visar att beroende på vilken etnocentrisk utgångspunkt du än har, finns det alltid någon som är ”de Andra”, vilket gör detta aktuellt för denna studie.

Mohammad Fazlhashemi är docent och universitetslektor i idéhistoria. Han skriver ett kapitel i McEachrane och Fayes antologi *Sverige och de andra – Postkoloniala Perspektiv; svenskarna moderniserar de äkta mattornas land* om historiska möten mellan orientalerna och européerna där båda sidornas gränsdragningar har präglat synen på varandra (Fazlhashemi 2001: 133). Fazlhashemi (2001: 133) menar att syftet med åtskillnaden kan ha varit för att markera kulturtraditionernas olikheter och med en etnocentrisk utgångspunkt uppfattar båda sidorna den egna traditionen som den normala och den andra som avvikande. Det kan också uppstå en stark gränsdragning mellan de olika kulturerna, vilket enligt Fazlhashemi (2001: 137) skapar en känsla av ”vi” och ”de”. Detta är relevant i denna studie då Harry Potter-serien kan förstås ha en stor känsla av ”vi” och ”de” tänkande i många olika nivåer och kontexter. Det går även att finna olika kulturer inom serien och därmed olika etnocentriska utgångspunkter, vilket även det är intressant i denna uppsats.

Ett exempel om hur ett samhälle som liknar den europeiska modellen skulle upprättas i Iran tas upp i kapitlet (2001: 142). Våld och tvång skulle brukas vid behov, vilket också blev fallet eftersom det inte fanns någon folklig förankring i detta beslut om modernisering som istället helt dikterades uppifrån (2001: 142). Den inhemska regimen verkade vid tillfället vara präglade av en västerländsk syn och valde därför att genomföra en forcerad utveckling snarare än att låta samhället utvecklas i egen takt.

”Moderniseringssträvandena var alltså inte följderna av någon organisk utveckling i samhället, utan ett resultat av regimen försök att ovanifrån tvinga på samhället en given modell” (Fazlhashemi 2001: 142).

Förhållningen till ”de andra” har inte ändrats genom åren som gått och Fazlhashemi (2001: 155) tar upp islamofobin som ett exempel här i Sverige. Skildringen av muslimer och den grundläggande utgångspunkten där muslimer uppfattas som en grupp människor som är både socialt såväl som etniskt artskilda från ”oss” (2001: 155). Genom denna gränsdragning visas det också, enligt Fazlhashemi (2001: 156), den egna kulturen och dess referenspunkter och vad som betraktas som normalt och onormalt.

Katarina Mattson skriver i sitt kapitel *Ekonomisk rasism – Föreställningar om de Andra inom ekonomisk invandrarforskning* (2001: 250) om kulturell rasism, där skillnader inom kultur framställs som bevis på att folkgrupper lever bäst med ”sin egen grupp”. Mattson (2001: 250) menar att detta är en väldigt essentialistisk syn på kulturella skillnader, då det genom detta synsätt verkar vara oföränderliga och väldigt stereotypa. Genom att kategorisera människor utifrån hur lika eller olika de uppfattas vara, bör man vara uppmärksam på hur de strukturella förhållandena synliggörs med hierarkier, kategorier och också diskriminering (2001: 258f).

6 Resultat och analys

I detta avsnitt kommer resultatet och analysen att presenteras i enlighet med den narrativa metoden, där analysen är införlivad i berättande text. Baserat på terminologin som presenterades i teoriavsnittet är det dessa begrepp som kommer att användas även i analysen.

Avsnittet börjar med en sammanfattning av serien enligt Labovs avkodning som Robertson (2012: 229) tar upp i *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. En mer förklarande version som också varit till inspiration till sammanfattning av denna avkodning är presenterad i Arthur W. Franks *Letting stories breath – a socio-narratology* (2010: 26).

Därefter kommer en kort förklaring till utdragen för att ge läsaren en kontext, detta följs av själva utdragen som analyseras enligt den narrativa metoden som är berättande i sin karaktär. De olika delarna är sorterade i underrubriker, för att underlätta läsningen.

6.1 Harry Potter sammanfattning

Harry Potter är en fantasyberättelse i sju delar, skriven av J.K. Rowling och handlar om pojken, som endast 1 år gammal, överlevde mötet med Lord Voldemort, tidernas mest ondskefulla trollkarl. Serien utspelar sig i Englands nutid, där mugglarvärlden, alltså den icke magiska världen och trollkarlsvärlden är densamma. Det är dock bara människor och varelser som är födda med magiska förmågor som kan se det magiska, vilket då blir som en ytterligare dimension. Stor del av serien utspelar sig på Hogwarts, Englands skola för trolldom och häxkonst, det är ett stort förtrollat slott som fungerar som internatskola för trollkarlsbarn från elva års ålder.

Harry Potters föräldrar dog i mötet med Lord Voldemort och han har vuxit upp i mugglarvärlden, utan vetskap om trollkarlsvärlden och att både hans föräldrar var trollkarlar. Hans mamma föddes i en mugglarfamilj och var den enda med magiska krafter från den familjen, hans moster är en helt vanlig människa och det är hos

henne som Harry bor från ett års ålder. Harrys moster Petunia Dursley, hennes man Vernon och deras son Dudley är mugglare, icke magiker, där båda föräldrarna har kunskap om trollkarlsvärlden men anser att trolldom utförs av knäppgökar och vill inte ha något med den världen att göra. När Harry är 11 år får han brev från Hogwarts och efter många tappra försök av Mr. Dursley att hindra honom att åka till skolan, anländer Harry dit och får för första gången se den värld hans föräldrar levte i. Han finner vänner från i Hermione Granger, en mugglarfödd flicka och Ron Weasley av trollkarlssläkt. Skolan har fyra elevhem som eleverna sorteras in i vid ankomsten till skolan och där hör de hemma tills de går ut skolan. Elevhemmen är Gryffindor, för de modiga, Ravenclaw, för de smarta, Hufflepuff för de snälla och Slytherin för de sluga. Alla onda trollkarlar i historien har tillhört Slytherin. Harry finner vänskap i husalfer, varulvar och halvjättar under sin tid i skolan.

När Harry börjar på Hogwarts börjar mystiska saker att hända och det visar sig att Lord Voldemort inte är död, då han innan sitt försvinnande delade sin själ i flera delar. Detta innebär att så länge en enda del av hans själ finns kvar i världen kan han inte fullt ut dö. För Harry innebär det här att Lord Voldemort, i olika skepnader, försöker att ta död på honom varje år han är i skolan och han kämpar mot de onda krafterna under hela sin tid i skolan. När Lord Voldemort kommer tillbaka i mänsklig skepnad och alla delar av hans själ är förstörda, får Harry reda på att det finns en bit av Lord Voldemort's själ i honom själv och att han måste dö för att Lord Voldemort ska kunna dö en gång för alla. Harry möter, vid 17 års ålder, Lord Voldemort efter ett av de största krigen mellan de goda och de onda, med intentionen att låta sig dödas. Det offer han gör, innebär dock att endast Lord Voldemort's själ i honom dör, medan han själv överlever och kan själv döda den onda trollkarlen i en duell och vilket leder till att den goda sidan segrar. En koppling till samtiden kan göras till den religiösa Jesusfiguren som offerar sig för mänskligheten och räddar världen.

Serien avslutas med en proleps där Harry och hans vänner är vuxna och vinkar av sina egna barn vid Hogwartsexpressen, tåget som tar barnen till Hogwarts. Serien slutar lyckligt, trots att flera välkända karaktärer dör i det stora kriget, och läsaren får en känsla av avslut när tåget som tagit Harry och hans vänner till skolan nu för deras barn vidare.

6.2 Excerpter ur Harry Potter-serien

Här kommer utdrag från Harry Potter serien att analyseras och problematiseras utifrån teoriavsnittet, med utgångspunkt i frågeställningarna till denna uppsats. Detta är indelat i underrubriker för att underlätta för läsaren. Före varje utdrag kommer en kort förklaring för att ge läsaren en kontext till vad utdraget handlar om.

6.2.1 Familjen Dursley vill sätta stopp för dumheterna

Hagrid, en halvjätte som arbetar på Hogwarts, möter upp Harry i en liten stuga som hans morbror och moster, Vernon och Petunia Dursley, tagit honom till för att försöka hindra honom för att få tillgång till de brev som skolan försökt att skicka ut till honom.

”Var va jag?” sade Hagrid, men i samma ögonblick trädde morbror Vernon, som fortfarande var askgrå i ansiktet men såg väldigt arg ut, fram i ljuset från brasan. ”Han ska inte till den där skolan”, sade han.

Hagrid grymtade.

”Jag skulle vilja se en stor Mugglare som dej hindra han”, sade han.

”En vad?” sade Harry intresserat.

”En Mugglare”, sade Hagrid, ”de e vad vi kallar såna som dom, folk som inte har några magiska krafter. Å du har haft den stora oturen å växa opp i en familj av dom värsta Mugglare jag nånsin skådat”.

”Vi svor på när vi tog hand om honom att vi skulle sätta stopp för de där dumheterna”, sade morbror Vernon, ”svor på att vi skulle ta dem ur honom helt och hållet! Trollkarl, jo, jag tackar jag!”.

”Visste ni?” sade Harry. ”Visste ni att jag var en... en trollkarl!”

”Visste!”, skrek moster Petunia plötsligt med gäll röst. ”Visste! Det är klart att vi visste! Hur skulle du kunna vara något annat, när min förbaskade syster var vad hon var? Jo då, hon fick ett precis likadant brev som det där och försvann iväg till den där... den där *skolan*... och kom hem varenda helg med fickorna fulla av grodyngel och förvandlade tekoppar till råttor. Jag var den enda som såg vad hon egentligen var – ett missfoster! Men vad min mamma och pappa beträffar, så nej då, för dem var det bara Lily för hela slanten, de var stolta över att ha en häxa i familjen!”.

Hon avbröt sig för att dra ett djupt andetag och fortsatte sedan att gorma och predika. Det verkade som att hon hade väntat i årtal på att få ösa ur sig alltsammans.

”Sen träffade hon den där Potter i skolan och de lämnade den och gifte sig och fick dig, och självfallet visste jag att du skulle bli precis likadan, precis lika konstig, precis lika... lika... *onormal*... och sen, kan man tänka sig, gick hon och blev sprängd i luften och vi fick dig på halsen!”.

Harry hade blivit mycket blek. Så snart han återfick talförmågan sade han:

”Sprängd i luften? Ni har ju sagt att de dog i en bilolycka!”

”BILOLYCKA!” vrålade Hagrid och hoppade upp så ilsket att Dursleys skuttade tillbaka till sitt hörn. ”Hur skulle Lily å James Potter kunna dö i en bilolycka? De e en skymf! En skandal! Att Harry Potter inte känner till sin egen historia när varenda unge i vår värld känner till hans namn!” (2001a: 73f).

Vernon Dursley visar tendenser till en auktoritär maskulin personlighetstyp när han säger emot en halvjätte och visar en faderlig dominans (1999: 34). Det kan också tolkas som att Vernon Dursley anser sig inneha högre auktoritet än Hagrid, och de andra i rummet, när han talar om att Harry inte ska till den där skolan. Detta kan förstås i förhållande till den auktoritära personligheten som Horkheimer, Fromm och Adnor, utvecklat till en särskild karaktärstyp (1999: 31). Vernon visar samtidigt aggression mot de, som han anser, har mindre auktoritet. Han intar en maskulin position till en början, och får då per automatik de andra i rummet att inta en feminin

och undergiven position. Detta ändras dock när Hagrid tar över samtalet och inte tar Vernon på allvar, vilket då sänker Dursley till en undergiven position som han försöker ta sig ifrån när börjar prata men då hans fru tar över samtalet reduceras hans makt i rummet medan hennes stiger. Petunia intar en maskulin position då hon, som vuxen, talar till Harry som då tar den feminina position då han som barn blir kulturellt undergiven den vuxne (1999: 31).

När Hagrid blir upprörd och börjar vråla, så att Dursley familjen skuttar tillbaka till sitt hörn, visar han auktoritet och dominans. Detta går då att tolka som att han, ur sitt perspektiv, alltid varit överlägsen de andra i rummet men inte nödvändigtvis måste vara den som hörs mest. Han agerar som att han vet sitt värde, trots att han bli motsagd, visserligen av någon som han inte verkar respektera. Vilket kan tolkas som att han inte är auktoritär i andra sammanhang där han respekterar de andra i rummet. Han visar dock ingen aggression mot de med mindre auktoritet förrän Petunia förolämpar Lily och James Potter genom att ha ljugit om deras död.

När Vernon Dursley säger att han ska ta dumheterna ur Harry, tolkar jag det som att han menar det magiska inom Harry. Vilket visar att han gör en skillnad på trollkarlar och vanliga människor och med tanke på hur han formulerar sig, är det tydligt att han anser att vanliga människor är mer värda än trollkarlar. Vernon Dursley agerar utifrån sin roll som vanlig människa och styrs av den hegemoniska kulturen han lever i, vilket kan tolkas innebära att från hans kontext blir det inte en neutral beskrivning av trollkarlar, som Said (2016: 71) tar upp. Vidare går det att förstå Vernon Dursley utifrån Saids (2016: 76) uttryck om hur en person aldrig kan göra en neutral beskrivning av "de andra" då beskrivningen alltid är färgad av kontexten av personen själv. Petunia Dursley delar sin mans syn på trollkarlsvärlden och det visas tydligt när även hon gör en gränsdragning mellan vanliga människor och trollkarlar och hon säger till Harry att hans mamma var ett missfoster. Det kan tolkas som att hon menar att alla trollkarlar är missfoster vilket då än tydligare visar den starka gränsdragning hon gör när hon sätter sin egen etnocentriska utgångspunkt i fokus och anser den vara mer normal än "de andras" (2001: 137).

Den kulturella rasismen som visar sig gentemot trollkarlar genom en stark essentialistisk synvinkel om "vi" och "de" har, för Petunia, härstammat ända sedan barndomen då hon än inte ändrat åsikt om trollkarlar. Det kan tolkas som att hennes förakt även vuxit sig starkare med åren då det framgår att hon verkar ha väntat årtal på att ösa ur sig alltsammans. Petunia och Vernon Dursley kan tolkas fokusera mer på de skillnader som finns mellan trollkarlar och vanliga människor, vilket Mattson (2001: 258f) menar kan synliggöras med diskriminering. Petunia kan tolkas anse Harry vara en form av invandrare från trollkarlsvärlden, som hon fått på halsen. Mattsson (2001: 250) skriver i kapitlet som heter *Ekonomisk rasism - Föreställningar om de Andra inom ekonomisk invandrarforskning*, vilket kan förklara hennes möjliga åsikter som rasistiska, än en gång. Petunia verkar vara av

åsikten att trollkarlarna ska hålla sig för sig själva och går därmed att förstå i förhållande till den kulturella rasismen som menar att folkgrupper lever bäst med sin egen grupp som Mattson (2001: 250) skriver. Värt att tänka på är dock att detta är fiktiva karaktärer och att det kan tänkas vara lätt att inta ett empatiskt förhållande till karaktärerna. Detta behöver dock inte innebära att detta empatiska förhållningssätt är lika när man möter verkliga människor i sitt eget liv.

6.2.2 Elevhemmen och Sorteringshattens gränsdragning

Det finns fyra elevhem på Hogwarts; Gryffindor, Hufflepuff, Ravenclaw och Slytherin. Det första som händer varje skolår är att de nya eleverna sorteras in i respektive elevhem, där de sedan hör hemma under hela deras tid på skolan (2001a: 146). En magisk hatt sorterar in barnen i dessa hem och har en sång den sjunger för att förklara vilka egenskaper som passar i de olika elevhemmen (2001a: 150).

[...] Ni kanske passar bäst i Gryffindor.
Där folk med mod i bröstet lever,
Vars djärvhet, kraft och tapperhet
Dem skiljer ut från mängden av elever;

Ni kanske hör hemma i Hufflepuff,
Där rättvisa och sanning styr,
Ja, Hufflepuffarna är trogna och lojala
Och aldrig någon möda skyr;

Måhända är ert hem det visa Ravenclaw,
Ty den som lärt och kvicktänkt är
Och har ett gott och klart förstånd
Skall alltid sina likar finna där;

Eller måhända ni i Slytherin
Skall era sanna vänner finna,
Där sluga rävar nyttjar alla knep
Att sina mål och syften vinna [...] (2001a: 150)

Elevhemmen kan förstås vara väldigt statiska i sin utformning i och med att det inte framgår om det går att byta elevhem under skoltiden. Eleverna som börjar på Hogwarts får redan i sången, som Sorteringshattens sång, en förnimmelse om vad som komma skall. Att elevhemmen delar upp eleverna kan förstås i vad Said skriver om hur uppdelningar av mänskligheten leder till kollektiva abstraktioner (2016: 258). Det är tydligt att elevhemmen har fokus på olika slags elever och deras egenskaper, vilket då kan tolkas vara en kategorisering som leder till gränsdragningar. Sorteringshattens sång gör dessa gränsdragningar mellan de olika elevhemmen och upprätthåller dessa gränser mellan hemmen och uppmuntrar

således till ”vi” och ”de” mentalitet bland eleverna. I och med dessa elevhem kan det förstås uppstå olika etnocentriska utgångspunkter efter vad som anses vara värdefullt i respektive elevhem. De olika etnografiska utgångspunkterna innebär också att de olika elevhemmen har olika kulturer. Detta blir då ur ett makroperspektiv, eftersom elevhemmen ändå till viss del har en gemensam kultur med såväl skolan som övriga trollkarlsvärlden. Detta synliggörs särskilt om det görs en jämförelse med mugglarvärlden. Elevhemmen visar en essentialistisk syn på kulturella skillnader mellan de olika hemmen. Jag vill inte säga att det är en kulturell rasism mellan hemmen, det kan tänkas att vara att dra analysen några steg för långt. Det visar dock en del tendenser om det som Mattson (2001: 250) skriver, att den kulturella rasismen menar att folk lever bäst i sin egen grupp, vilket kan tänkas vara anledningen till att sortera upp elever i elevhem. Det här baseras främst på vad som framkommer om Ravenclaw och Slytherin i utdraget ”skall alltid sina likar finna där” och ”skall era sanna vänner finna” (2001a: 150).

Elevhemmen skiljer inte på olika kön i denna sång, men har stereotypa skildringar av egenskaper i form av till exempel djärvhet, kraft och tapperhet. Kön, i biologisk form som könsrollsteorin menar, eller som den sociala konstruktionen genus är inte i fokus i detta utdrag då sången ändå är väldigt neutral i sin utformning. Eftersom det är en hatt, oklart genus på den, som sorterar in eleverna är det en hierarki där eleverna anpassar sig efter den med högre auktoritet. Hade hatten uttalat definierat sig som man eller kvinna, hade en diskussion om matriarkat eller upprätthållande av en patriarkal struktur varit lämplig. Hatten kan dock tolkas inta en maskulin position medan eleverna, som är barn, intar en feminin position enligt Adlers resonemang som Connell (1999: 31) skriver om. Att barnen intar en vekare position som är kulturellt undervärderat och undergiven det högre maskulina, behöver i denna definition inte handla om könen utan maskulinitet och femininet i kulturella positioner.

6.2.3 Harry Potter möter Dobby

Följande utdrag som kommer att analyseras kommer från den andra boken, *Harry Potter och hemligheternas kammare* (2001b) och handlar om första gången Harry möter husalfen Dobby samtidigt som hans moster och morbror har ett viktigt besök. Han har fått strikta order om att hålla sig på sitt rum och inte störa dem. Kursiveringarna är original från boken och således inte mina egna uttryck.

Harry lyckades avhålla sig från att skrika till, men det var nära ögat. Den lilla varelsen på sängen hade fladdermusliknande öron och utstående gröna ögon, stora som tennisbollar. Harry förstod ögonblickligen att det var samma varelse som hade betraktat honom från trädgårdshäcken på morgonen. Medan de stirrade på varandra hörde Harry Dudleys röst från hallen. ”Låt mig ta era

ytterkläder, mr och mrs Mason”. Varelsen gled ner från sängen och bugade så djupt att spetsen på den långa smala näsan vidrörde mattan. Harry la märke till att den var klädd i något som såg ut som ett gammalt örngott, med uppslitsade öppningar för armar och ben. ”Öh... hej där”, sa Harry nervöst.

”Harry Potter!” sade varelsen med hög och gäll röst. Harry var säker på att den kunde höras ända ner till bottenvåningen. ”Dobby har så länge önskat att träffa er, sir. En sån stor ära...”.

”Tack”, sa Harry. Han smög tyst utmed väggen och sjönk ner på skrivbordsstolen intill Hedwig, som sov i sin stora bur. Han ville fråga: ”vad är du för nåt?” men tänkte att det skulle låta alltför oartigt, så istället sade han: ”vem är du?”.

”Dobby, sir. Bara Dobby. Husalfen Dobby”, sade varelsen.

”Jaså är du det?”, sade Harry. ”Öh... jag vill inte vara oartigt eller så, men det här är inte nåt lämpligt tillfälle för mig att ha en husalf i rummet”. Moster Petunias höga, falska skratt hördes från vardagsrummet. Alfen hängde dystert med huvudet. ”Inte för att jag inte är glad att träffa dig”, sa Harry hastigt, ”men, öh, finns det något särskilt skäl till att du är här?”.

”O ja, sir”, sade Dobby ivrigt. ”Dobby har kommit för att säga er... det är svårt, sir... Dobby vet inte var han ska börja...”.

”Slå dig ner”, sade Harry artigt och pekade på sängen. Till hans förfäran brast alfen ut i gråt- en mycket högljudd gråt.

”*Slå dig ner!*”, kved han. ”*Aldrig... aldrig någonsin...*”. Harry tyckte han hörde hur rösterna där nere började sväva på målet.

”Förlåt”, viskade han, ”jag menade inte att förolämpa dig eller så”.

”Förolämpa Dobby!”, kom det halvkvävt från alfen. ”Dobby har *aldrig* nånsin blivit ombedd av nån trollkarl att sitta ner... som en *like...*”. Harry, som försökte hyssja på honom och se tröstande ut på samma gång, ledde tillbaka Dobby upp på sängen, där han satt och hickade och såg ut som en stor och väldigt ful docka. Till sist lyckades han ta sig samman och satt och tittade på Harry med ett uttryck av tårfull beundran i sina enorma ögon.

”Du kan inte ha stött på särskilt många hyggliga trollkarlar”, sa Harry i ett försök att muntra upp honom. Dobby skakade på huvudet. Sedan, utan förvarning, störtade han upp och började ursinnigt dunka huvudet mot fönstret medan han skrek ”*Stygga Dobby! Stygga Dobby!*”.

”Låt bli det där... Vad håller du på med?”, väste Harry och hoppade upp och drog tillbaka Dobby på sängen. Hedwig hade vaknat med ett genomträngande skrik och slog häftigt med vingarna mot burens galler. ”Dobby måste bestraffa sig själv”, sade alfen, som hade blivit lätt vindögad. ”Dobby pratade nästan illa om sin familj...”.

”Din familj?”

”Trollkarlsfamiljen som Dobby är i tjänst hos... Dobby är en husalf, så Dobby är skyldig att betjäna samma hus och samma familj i all evighet”. (2001b: 25–27).

Harry Potter intar här, ovetandes, en maskulin position i förhållande till husalfen, eftersom denne är undergiven honom och får då enligt Adlers resonemang automatiskt den feminina och undergivna positionen (Connel 1999: 31). Eftersom

Harry är ett barn borde han enligt Adlers resonemang (Connell 1999: 31) inneha den undergivna och feminina positionen, men här kan det snarare tolkas att Harry är en trollkarl och möter en underlägsen magisk varelse vilket ger honom den högre maktpositionen. Det framgår inte här huruvida Dobby är vuxen eller inte, men i trollkarlsvärlden värderas trollkarlar högst, därmed spelar det ingen roll om Dobby är äldre eller inte, han innehar en feminin och undergiven position till alla trollkarlar oavsett ålder och kön.

Dobby talar nästan illa om sin trollkarlsfamilj som han tjänar, vilka då kan förstås upprätthålla denna makthierarki mellan arterna för att själva inneha den maskulina och kulturellt övervärderade positionen (1999: 31). Makten och våldet står dock husalfen för i detta utdrag, och inte Harry som innehar en högre position. Detta, tänker jag, visar snarare att Harry är omedveten om sin egen högre position i förhållande till alfen, än att alfen innehar en hög maktposition och visar detta genom att bruka våld. Connell (1999: 49) tar upp våld som något maskulint, vilket kan tänkas visa på alfens motsägelsefulla beteende, ur detta perspektiv.

Alfen visar tydligt sin undergivna position gentemot trollkarlar då han inleder samtalet med att buga djupt, tilltalar Harry med det respektabla ´sir´ samt vid presentationen av sig själv lägger till ´bara Dobby´ för att visa att han inte är mer än det. Jag tolkar detta som att ett efternamn visar vart man hör hemma, vilken släkt man kommer ifrån och i förlängningen då vilken ställning familjen innehar i trollkarlsvärlden. Genom att Dobby tydligt visar att han bara är Dobby, har han ingen hög ställning och gör så att Harry förstår hans låga ställning utan att explicit uttala det. Dobby upprätthåller själv dessa hierarkier och sin sociala underordning gentemot trollkarlar eftersom han accepterar detta, i detta utdrag. Han visar dock tydligt att han själv gör skillnad på olika trollkarlar genom att han talar om vilken ära det är att få träffa självaste Harry Potter.

Det kan tolkas som att trots Dobbys acceptans av, eller kanske snarare tolerans av, den hierarki som existerar i trollkarlsvärlden behöver han nödvändigtvis inte tycka om den. Hade han likställt alla trollkarlar hade han inte höjt Harry som något särskilt, utan bara som en trollkarl i mängden som han måste lyda och se upp till. Genom att Harry inte anser att andra magiska varelser, som husalfer, är lägre stående än trollkarlar och häxor, uppfattas han vara för ett mer jämlikt och horisontellt maktläge snarare än hierarkiskt. Detta kan problematiseras genom att han som trollkarl i förhållande till en husalf, redan står i en högre hierarkisk position. Det kan dock förstås vara lättare att vara generös i mötet med en individ i en lägre hierarkisk position när en själv har högre makt.

När Harry ber alfen att sätta sig ner på sängen och Dobby reagerar med vördnad och chock inför att bli behandlad som en like, kan tänkas visa de kulturella såväl som kategoriska skillnader mellan individer där en del är högre upp i hierarkin än andra.

Nu tänker jag främst på de detta ur ett gränsdragningsperspektiv där det görs skillnad på ”vi” och de” bland de olika raserna som finns i trollkarlsvärlden. Harry Potter visar i detta utdrag att han är lite oroad över att hans moster och morbror ska höra att han har en gäst i sitt rum, vilket kan förstås som att han har skarpa regler att följa.

Harry Potter visar inga rasistiska eller främlingsfientliga tankar gentemot Dobby, som är den första husalf han möter, utan bemöter honom med respekt, artighet och nyfikenhet. Han är öppen för nya bekantskaper och även om han är chockad över Dobbys särpräglade utseende, visar han ingen överlägsenhet gentemot den lilla alfen klädd i ett gammalt örngott. Det gamla örngottet kan ses som ett tydligt attribut som visar alfens låga ställning och visar trollkarlarna att alferna inte är en av ”dem”. Fazlhashemi (2001: 137) skriver om de etnocentriska utgångspunkter som varje kultur har, detta kan tänkas appliceras på detta utdrag på många sätt. Genom att fokusera på Dobbys klädsel i förhållande till gränsdragning och kulturella skillnader mellan olika grupper, i detta fall trollkarlar och alfer, kan det tydligt ses en skillnad. Trollkarlar, oavsett deras egen status som rik eller fattig, har kläder. Harry Potter har underförstått på sig kläder i detta utdrag, medan Dobby har på sig ett örngott som dessutom beskrivs vara gammalt. Baserat på hur hårt styrd alfen verkar vara, baserat på hans beteende i utdraget, kan det dock vara så att han inte har möjlighet att ha andra kläder. Skillnaden mellan de olika kulturella grupperna blir visuellt väldigt synlig när den ena gruppen har kläder och den andra gruppen går klädd i gamla örngott. Synen på ”de andra” blir tydlig och även om Dobby inte verkar gilla sin position så accepterar han den, vilket gör att kulturtraditionen ses som normal. Genom att sätta detta i perspektiv till trollkarlsvärlden, som Dobby tillhör, och mugglarvärlden, som Harry är uppvuxen i, blir det större skillnader mellan de etnocentriska utgångspunkterna. Harry reagerar på att alfen är klädd i ett gammalt örngott och verkar anse att det är lite märkligt, men då står han delvis i mugglarvärldens kulturella tradition där det inte finns alfer som är lägre stående än trollkarlar och således kan de heller inte klä sig i örngott eftersom de inte finns. Detta hade kunnat resultera i en väldigt stor gränsdragning med lite fientlighet från Harrys sida eftersom han inte kände till dessa varelser eller deras status i trollkarlsvärlden. Att Harry inte reagerar med att göra gränsdragning och utgå från att alfen tillhör ”de andra”, kan ha att göra med att han är ett barn och således väldigt nyfiken på livet. Det kan också ha att göra med att han själv har regler att följa och till viss del kan förstå och sympatisera med alfen som straffar sig själv när han är olydig.

Dobby visar själv att han upprätthåller de kulturtraditioner som existerar i trollkarlsvärlden när han blir full av tårar när Harry behandlar honom som en like. Dobby verkar inte veta av något annat sätt att leva och säger att han förväntar sig att leva och tjäna samma familj i all evighet, vilket visar att han upprätthåller den gränsdragning som finns mellan trollkarlar och alfer. Detta kan också ses i förhållande till det Said (2016: 69) skriver att den ena parten tvingas ikläda sig

rollen som orientalisk, eller som i detta fall, en lägre stående varelse som definieras av andra än en själv. Det är även möjligt att tolka att diskursen styrs av trollkarlarna och då blir Dobby, och andra alfer, kategoriserad av någon annan, vilket då leder till en ojämlig maktbalans (2016: 259).

Dobby innehar en nästan essentialistisk syn på de kulturella skillnader som finns mellan trollkarlarna och alferna, när han tar upp hur han är skyldig att tjäna samma familj i all evighet. Alfen visar att trollkarlarna är högre ställda än honom själv och talar implicit om för Harry att han är en slav, född att tjäna en trollkarlsfamilj. Det går att förstå utifrån det Mattson (2001: 250) skriver om kulturell rasism och hur skillnader mellan kulturerna används som bevis på att folkgrupper bör leva med sin egen grupp. Jag tänker att den som är utsatt för kategorisering och diskriminering utifrån olika kriterier, inte är den som frivilligt upprätthåller denna essentiella syn på kulturen. Vilket då går att förstå att det är trollkarlar som är de som upprätthåller synen på ”de andra”, i detta fall alferna, som lägre stående och har en essentialistisk syn som de projicerar så att även alferna oavsiktligt upprätthåller dessa kulturella skillnader. Att vara i en utsatt position, utsatt för rasism, främlingsfientlighet eller andra negativa kategoriseringar kan tänkas göra att man ifrågasätter de gränsdragningar som finns mellan ”vi” och ”de andra” samt de olika kulturerna. Däremot kan det tänkas vara svårare att för den i den marginaliserade positionen att faktiskt göra något åt det. Att Harry är generös gentemot Dobby, är lätt för honom, då han inte hyser någon form av essentialistiska och negativa tankar till alfen eftersom han inte ens visste att husalfer existerade.

Hur Harry behandlar Dobby, visar dock att han inte känner till de olika kulturerna och den skarpa gränsdragningen mellan dem. Han känner inte till hur oföränderliga alfernas situation är, kanske inte förrän Dobby talar om för honom hur hans liv kommer att se ut i all evighet. Detta gör att hans försök till att lätta upp situationen när han talar om hyggliga trollkarlar, faller helt fel hos Dobby som då råkar tala illa om sin familj.

Dobby lever dock inte ”med sin egen grupp” som Mattson (2001: 250) tar upp när hon skriver om kulturell rasism. Han behandlas som en del av en grupp, husalfer, men han verkar baserat på vad han säger till Harry i utdraget ovan, vara ensam alf att tjäna sin trollkarlsfamilj. Det framgår i vilket fall som helst inte om det är fler än en alf i det hushållet. Den essentialistiska synen på gruppen husalfer finns dock där, baserat på vad Dobby berättar om sin familj men också hans egna uttalanden om sin livssituation. ”Dobby”, kan heller inte riktigt klassas som ett vanligt namn, utan kan snarare tolkas vara ett namn till ett husdjur. Detta visar också att Dobbys grupp, alferna, är lägre stående i hierarkin i trollkarlsvärlden. Vilket också visar de strukturella förhållanden av hierarkier, kategorier och diskriminering som Mattson skriver om (2001: 258f).

Harry, som inte är uppvuxen i trollkarlsvärlden, delar inte dessa essentialistiska synpunkter på de olika kulturtraditionerna som trollkarlar och alfer har. Det är dock inte särskilt svårt att förstå Harrys utifrånperspektiv i detta fall, eftersom husalfer inte finns i den vanliga världen.

6.2.4 Strukturell rasism inom Trolldomsministeriet

Harry, Ron och Hermione har med hjälp av en trolldryck förvandlat sig till tre personer som arbetar på Trolldomsministeriet. Detta för att kunna smyga in osedda och leta reda på ett föremål som kan innehålla en del av Lord Voldemorts själ som de behöver förstöra. Personalingången till ministeriet är via toaletter där man spolar sig ner och kommer sedan ut ur en eldstad inne (2007: 256) i den magiska byggnaden. Trolldomsministeriet förklaras inte i böckerna, mer än att det är en form av regering där premiärministern blir vald (2005: 20). Det är dock oklart hur detta val går till. Vid detta utdrag är det dock Lord Voldemort som styr i det fördolda (2007: 223) och det har skett stora förändringar där inne sedan han kom till makten.

Tidigare hade en gyllene fontän fyllt mitten av salen och kastat skimrande ljusfläckar över det blankpolerade trägolvet och väggarna. Nu dominerades scenen av en gigantisk staty i svart sten. Den var ganska skrämmande, den här enorma skulpturen av en häxa och en trollkarl som satt på snirkligt uthuggna troner och stirrade ner på ministeriearbetarna som kom utramlande ur eldstäderna under dem. Ingraverade i decimeterhøga bokstäver på sockeln av statyn stod orden: **MAGI ÅR MAKT**.

Harry gick ett kraftigt slag på baksidan av benen, en annan trollkarl hade just flugit ut ur eldstaden bakom honom. ”Ur vägen, kan du int... å, förlåt, Runcorn!” Tydligt förskräckt skyndade den tunnhårige trollkarlen därifrån. Uppenbarligen var Runcorn, mannen som Harry föreställde, en skrämmande person.

”Psst!”, sa en röst, och när han tittade sig omkring såg han en striphårig liten häxa och den vesslelike trollkarlen från Magiska underhållstjänsten göra tecken åt honom från andra sidan, bredvid statyn. Harry gick hastigt fram till dem. ”Du kom in som du skulle då?” viskade Hermione till Harry.

”Nej, han sitter fortfarande fast i dasset”, sa Ron.

”Väldigt lustigt... visst är det hemskt, va?” sa hon till Harry, som stod och tittade upp mot statyn. ”Har du sett vad det är de sitter på?”

Harry tittade närmare och insåg att det som han hade trott var dekorativt utmejslade troner i själva verket var högar av utmejslade människor: hundratals och åter hundratals nakna kroppar, män, kvinnor och barn, alla med ganska dumma, fula ansikten, förvridna och sammanpressade för att bära upp tyngden av trollkarlen och häxan i deras stiliga klädnader. ”Mugglare”, viskade Hermione, ”På sin rätta plats. Kom nu, så sätter vi igång”. (2007: 256f)

Här visar Trolldomsministeriet att det inte är viktigt med någon folklig förankring i beslut, de dikterar villkor och upprättar nya regler uppifrån. Fazlhashemi (2001: 142) skriver om hur förändringar utan folklig förankring som dikteras uppifrån leder till en forcerad utveckling där samhället inte följer en organisk utveckling. Detta går

att förstå i relation till Trolldomsministeriets stora förändring inne i den stora salen. Eftersom ungdomarna som kommer till ministeriet, som har varit där tidigare eftersom de kände till hur det såg ut innan förändringen, explicit står och tittar upp mot statyn kan det förstås som förvåning. Detta innebär då att det inte funnits någon folklig förankring i de beslut som förändrat Trolldomsministeriets förändring, utan något som styrts uppifrån den hierarkiska ledningen. Genom det Fazlhashemi (2001: 142) skriver om forcerad utveckling, kan det tolkas bli problem för trollkarlssamhället om detta inte hinner med i den snabba utvecklingen.

Utåt sett är det Trolldomsministeriet som tar dessa beslut, men det kan tänkas att i och med den abrupta förändringen med bland annat den gyllene statyns försvinnande, att det kanske är någon som styr i kulisserna. Detta tyder då också på en tydlig patriarkal struktur som efterlevs med en väldig stark hierarki i styrningen. Det visas också tydligt att när diskursen styrs av någon annan än den som blir kategoriserad så blir maktbalansen ojämlig (2016: 259). Mugglarna, som kategoriseras, blir mindre värde och maktbalansen är till förmån för trollkarlarna som är de som styr diskursen i detta fall. Ett fåtal trollkarlar, ska tilläggas, då det inte är alla trollkarlar som håller med om denna maktbalans eller kategorisering som görs.

När den tunnhårige trollkarlen först fräser åt Harry, som föreställer Runcorn, men sedan snabbt ber om ursäkt, visar det också på patriarkala strukturer. Det faktum att båda trollkarlarna var män, men den ena är kulturellt och socialt högre värderad än den andra, innebär i detta fall att den tunnhårige trollkarlen, enligt Adlers tankar i Connells (1999: 31) text, innehar den feminina positionen. Det visar också att alla män i en patriarkal struktur inte är lika högt uppsatta då patriarkatet kan förstås vara hierarkisk i sin utformning. Den tunnhårige trollkarlen upprätthåller dock den patriarkala strukturen genom att anpassa sig efter auktoriteter (1999: 34). Den auktoritära maskulina personligheten visar aggression med de som är lägre i hierarkin (1999: 34) vilket kan förklara varför den tunnhårige trollkarlen framstår som nästintill rädd för Runcorn och visar stor respekt för honom.

MAGI ÄR MAKT, ger associationer till kulturer där en del människor värderas högre än andra baserat på yttre attribut eller härkomst, vilket även är fallet här. I detta utdrag visas tydligt en väldigt stor gränsdragning mellan de olika kulturerna, trollkarlar och mugglare. Mattsons (2001: 250) text om att kulturell rasism är ett bevis på att folkgrupper lever bäst med sin egen grupp är starkt påvisad i detta exempel. Mugglare, alltså icke magiska människor, på sin rätta plats, underlägsna de högre trollkarlarna, visar att de inte är värda lika mycket som trollkarlar och häxor. När någon börjar kategorisera människor utifrån olikheter bör man vara uppmärksam då de strukturella förhållandena synliggörs med hierarkier och diskriminering (2001: 258f). Även här visas Saids (2016: 259) tankar om ojämn maktbalans när andra, än den som blir kategoriserad, styr. Att kalla detta för diskriminering, kan dock tolkas vara en aning mildt då det snarare liknar strukturell rasism, där vissa människor är värda mindre än andra.

6.2.5 Harry, Hermione och det logiska tänkandet

I följande citat är Harry och Hermione fast i ett rum där de behöver använda logik för att ta sig igenom till nästa rum och rädda de vises Sten från Voldemorts anhängare.

Hermione gav ifrån sig en stor suck och Harry såg till sin häpnad att hon log, någonting han minst av allt kände lust att göra.

”Genialt”, sade Hermione. ”Det här är inte magi – det är logik – en gåta. Många av de främsta trollkarlarna har inte en gnutta logik, de skulle fastna här inne för evigt.”

”Men det kommer vi också att göra, eller hur?”

”Självfallet inte”, svarade Hermione. ”Allt vi behöver finns här, på det här pappret. Sju flaskor: tre är gift; två är vin; en kommer att ta oss oskadda genom den svarta elden och en kommer att ta oss tillbaka genom den purpurröda”.

”Men hur vet vi vilken vi ska dricka?”

”Ge mig en minut bara”.

Hermione läste pappret flera gånger. Sedan gick hon fram och tillbaka utmed raden av flaskor medan hon mumlade för sig själv och pekade på dem.

”Jag har det”, sade hon. ”Den minsta flaskan kommer att ta oss genom den svarta elden – mot Stenen”.

Harry tittade på den pyttelilla flaskan.

”Det finns bara så det räcker åt en av oss där”, sade han. ”Det är knappt en klunk i den”.

De såg på varandra.

”Vilken kan ta en tillbaka genom de purpurröda lågorna?”

Hermione pekade på en rundslipad flaska i högra änden av raden.

”Drick den du”, sade Harry. (2001a: 351–352)

Hermione Granger, som är ovanligt smart för sin ålder, är väldigt logisk, vilket då kan tolkas vara mer ett maskulint drag än ett feminint. Att hon är logisk, kan också ha att göra med att hon växt upp utanför trollkarlssamhället och därmed internaliserat andra egenskaper än de som växt upp i trollkarlssamhället. Detta går att problematisera ur ett gränsdragningsperspektiv av mugglare och trollkarlar. Det är en generaliserande tanke som Hermione uttrycker om trollkarlar och logik. Det går att förstå genom kulturell gränsdragnings, där ena kulturen, mugglare, är logiska och den andra kulturen, trollkarlarna, inte är logiska. Fazlhashemi skriver om gränsdragningen och etnocentrism som olika grupper har (2001: 137). Här visar Hermione att hon gör en skillnad på ”vi” och ”dem” där hon i detta fall går tillbaka till sin uppväxt som mugglare när hon ser på detta problem. Det framgår dock inte hur trollkarlarna skulle se på detta, om de håller med om att mugglare är mer logiska än trollkarlar.

Ur ett genusperspektiv går detta citat att problematisera genom att se på könsrollsteorin som menar att män är de som är rationella medan kvinnor är bättre på omvårdnad (2003: 46). Det Hermione visar i detta utdrag, går emot det påståendet att män anses vara mer förnuftiga, vilket härstammar från den patriarkala strukturen från 1500-talet (1999: 184f). I utdraget ovan, är det en pojke av manligt kön och en flicka av kvinnligt kön som står inför en logisk uppgift och det är flickan som löser det, medan pojken inte förstår något alls. Detta visar att det snarare är så att den forskning som gjorts när kvinnor fick tillträde till universiteten, som Connell (1999: 38) skriver om, stämmer bättre överens med Hermiones logiska kunskaper. Forskningen visade att det finns ytterst små skillnader vad gäller bland annat mentala förmågor mellan kvinnor och män (1999: 38). I detta utdrag visar det mer att kvinnor är de med högre logisk kapacitet.

Det kan också tolkas ur ett perspektiv som inte alls har med könskraft eller etnocentrism och gränsdragningar utan för att Hermione faktiskt lägger ner mycket tid på skolarbete. Det framgår inte var Hermione gick i skola innan hon började på Hogwarts. Trollkarlar börjar första klass vid 11 års ålder, men detta är inte standard i Englands mugglarvärld, vilket gör att det går att anta att hon gått i en skola för mugglare innan hon började på Hogwarts. Institutionen som skolan utgör, kan vara ett ställe där hon lärt in och internaliserat logiska kunskaper som barn gör i vanliga skolor och har därmed med sig dessa kunskaper in i trollkarlsvärlden.

Hermione visar också tydligt i utdraget ovan, att kvinnor inte är mer sköra eller veka än män, liksom Adlers tankar som redovisas av Connell (1999: 31), utan är väldigt jämlika. Genom att Harry, av det manliga könet, tar det avgörande beslutet om vem av dem som ska dricka från vilken flaska, kan tolkas i ett perspektiv av att han som man anser sig ha tolkningsföreträde med stöd av det patriarkala samhällets. Att han kan ha tolkningsföreträde, eller i varje fall anse sig ha det, kan förstås i att män har större social makt och detta är något som är resultatet av tidig socialisation (1999: 39f). Detta kan dock vara att göra en överdriven tolkning att koppla det till könsrollsteorier, eller genus i en social konstruktion, när det genomgående narrativa handlar om barn och kanske snarare kan förstås i ett större sammanhang om Harry Potter som protagonist och den som har Lord Voldemort som ärkefiende och därför tar avgörande beslut.

6.2.6 Hermione ifrågasätter toleransen mot subkulturer

Hermione står på en privat fest och pratar med den vuxna Lupin, som är en varulv under varje fullmåne, om alfernas rättigheter som hon brinner för.

”Hermione stod och pratade mycket allvarligt med Lupin om sin syn på alfernas rättigheter.

”Det är ju samma sorts nonsens som segregationen av varulvar, eller hur? Allt kommer från trollkarlarnas hemska vana att tro att de är överlägsna andra varelser” (2004: 203).

Det går i detta utdrag att förstå att trollkarlarna har en tydlig hierarki vad gäller principen om människors lika värde, även om detta inte endast handlar om människors. Det kan tolkas vara uppenbart att Hermione inte är uppfostrad i trollkarlsvärlden med dess fördomar om bland annat varulvar, då hon anser detta vara upprörande. Trots att hon är häxa, kan hon se bortom den egna kulturens referenspunkter (Fazlhashemi 2001: 156) och kan se att ”den andra sidan” kanske är mer normal än den egna sidan när hon talar i termer om trollkarlarnas hemska vana om överlägsenhet gentemot andra varelser. Det här kan tänkas visa Hermiones oskuldsfulla perspektiv som ett barn, men också en tydlig koppling till att hon inte har uppfostrats med samma referenspunkter om vad som anses vara gott och ont, som trollkarlsvärldens barn.

Det i sig kan dock också tänkas visa att hon ändå gör ett ställningstagande och har ett ”vi” och de” tänkande, även om det kanske främst är mugglare och trollkarlar snarare än trollkarlar och andra subkulturer eller väsen inom den världen.

Mugglarvärlden kan förstås som mer tolerant mot mångfald och har implicit en mer tolerant värdegrund än vad som existerar i trollkarlsvärlden, där det kan förstås vara en väldigt uttalad hierarki bland de magiska varelserna. Denna hierarki går att förstå genom Saida (2016: 69) förklaring om dominansförhållanden där den ena parten dikterar förhållandet och den andra parten tvingas ikläda sig en bestämd roll. De magiska varelser som är marginaliserade och står lägre ner i hierarkin kan nog förstås, inte har valt detta själva.

7 Ämnesdidaktisk reflektion

I detta avsnitt kommer den tredje frågan, hur böckerna kan vara användbara i religionskunskapsundervisning, att göras mer explicit och diskuteras på basis av vad som framkommit under rubriken Resultat och analys. Jag vill undvika att göra en lektionsplanering och gå in alltför mycket på den didaktiska hur-frågan, som jag anser tillhör den yrkesverksamma läraren som undervisar sina elever. Istället vill jag lägga fokus på hur det resultat som framkommit kan kopplas till värdegrund, centralt innehåll för religionskunskapsämnet samt kursplanen för religionskunskap 1 i gymnasieskolan. I slutet av detta avsnitt kommer även en reflektion kring J.K. Rowlings och hur hennes författarskap kan motiveras i undervisning.

Delarna som handlar om maskulinitet, femininitet och Adlers tankar om dessa positioner är kanske inte nödvändigtvis något som behöver tas upp i

gymnasieskolans religionskunskapsundervisning. Det kan tänkas, vid en första anblick att vara för avancerat. Det kan å andra sidan tolkas vara en del stereotypa skildringar av hur maskulinitet och femininitet presenteras, bland annat i Hollywoodfilmer. Detta innebär för undervisningens skull att det ändå är av värde och har rätt att ta sin plats i religionskunskapsundervisningen för att ge eleverna en möjlighet att utveckla sin förmåga att leva i ett samhälle präglad av mångfald.

Genom att koppla frågorna som rör maskulinitet, femininitet och de stereotypa skildringar av detta som framkommer i Hollywoodfilmer, som Connell (1999: 209) tar upp, till dagens samhälle och elevernas eget liv närmar vi oss religionskunskapsämnets syfte. Det ger eleverna en möjlighet att reflektera, och kanske även analysera beroende på lärarens upplägg av lektioner, människors värderingar. Detta behövs, enligt ämnets syfte (Skolverket 2011), för att ge eleverna förståelse för hur andra människor tänker och lever.

Rasism är tyvärr något som förekommer i vårt samtida samhälle och något som därmed alltid är aktuellt. Den rasism som finns med i Harry Potter kan användas för att dra paralleller till nutiden och därmed få eleverna att diskutera och reflektera över moraliska frågor som rör principen om människors lika värde. Fazlhashemi (2001: 155) tar upp islamofobin i Sverige och det finns kopplingar till detta i boken. Hur Trollkarlarna ser på mugglare, eller hur familjen Dursley ser på trollkarlar är bra exempel på hur människor normaliserar den egna kulturen och ser skillnader istället för likheter. Detta visar också att allt inte är svart eller vitt, det finns gråzoner när rasismen speglas från bådas håll. Det kan dock tänkas vara lättare för elever att starta från en utgångspunkt där det är svart eller vitt, för att sedan problematisera detta ytterligare och lägga till svårare moraliska dilemman och gråzoner. Moraliska dilemman kan tänkas vara svårt för sekulariserade ungdomar i ett tryggt land att ta till sig. Att öva empati med hjälp av litteratur kan därför vara positivt då de även får öva på att göra kopplingar till vårt samhälle.

Principen om människors lika värde, finns med i skolans värdegrund, detta gäller alltså oavsett vilket ämne som är aktuellt, men kanske särskilt viktigt i religionskunskapsundervisningen. Det finns väldigt mycket material om detta i serien och en koppling där kan tänkas vara till gränsdragningarna och rasismen som finns i serien. Att ge eleverna möjlighet att se likheter i vårt samhälle baserat på de utdrag som gjorts och få dem att diskutera eller reflektera detta i förhållande till religionskunskapsämnets syfte "De [eleverna] ska ges möjlighet att reflektera över och analysera människors värderingar och trosföreställningar och därigenom utveckla respekt och förståelse för olika sätt att tänka och leva" (Skolverket 2011). Detta gäller främst för olika religioner men att utveckla respekt och förståelse för olika sätt att tänka kan vara bra att öva på även utanför de religioner som tas upp under kursen.

Det går att använda utdrag ur Harry Potter-serien som grund för etiska diskussioner. Av de utdrag som finns med i denna uppsats kan till exempel familjen Dursleys tänkas användas i diskussioner om sinnelagsetik. Ur deras perspektiv kan det tolkas som att tanken bakom deras lögn om Harrys föräldrar god, de vill få honom att inte vara magisk. Eller som Vernon Dursley uttrycker det; ta dumheterna ur honom. Det går även att se på deras lögn om Harrys föräldrar och det faktum att han är trollkarl ur ett pliktetiskt perspektiv då de kan tolkas se det som deras plikt att få honom att vara normal och icke magisk. Dygdetiken kan problematiseras ur elevhemmens synvinkel då de olika hemmen har olika syn på vad dygder är. Pliktetiken kan även problematiseras ur Dobbys perspektiv. Han verkar inte gilla att följa order från hans trollkarlsfamilj, men han gör det av plikt för sin kultur.

Genom att välja andra utdrag ur serien än dessa som används i denna uppsats går det att applicera andra etiska teorier men också moraliska dilemman på Harry Potter-serien som material. Detta går att koppla direkt till det centrala innehållet för religion 1, ”Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara” (Skolverket 2011). Genom att använda skönlitterära exempel på händelser kan det vara lättare för eleverna att sätta sig in i det, än om det handlar om mer personliga aspekter som ska användas.

Andra diskussioner som med fördel kan göras med utdrag ur Harry Potter-serien som grund, är karaktärernas essentialistiska syn på kultur och kulturell rasism. Detta med koppling till det centrala innehållet för religionskunskap 1 ”Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara” (Skolverket 2011). Hur trollkarlarnas, som Hermione uttrycker, ”hemska vana att tro att de är överlägsna andra varelser” (2004: 203) visar att principen om människors lika värde inte är aktuell i trollkarlsvärlden. Alla är inte per definition människor, men till exempel varulvar förvandlas bara vid fullmåne men innehar ändå inte samma värde som andra.

Harry Potter själv är en intressant karaktär att analysera under lektioner i religionskunskapsundervisningen, men då inte nödvändigtvis kopplat till någon av frågeställningarna utan en övergripande diskussion. Harry Potter och hur han genom hela serien löser problem för att besegra ondskan och till sist offerar sig själv för att rädda mänskligheten från ondskan. Detta är svårt att ge utdrag ur serien till eleverna, då det är själva romanseriens genomgående narrativ och således krävs det läsning av sju böcker. Då detta inte är möjligt under lektionstid, tänker jag att utdrag ur böckerna där Harry framkommer, som i mötet med Dobby eller hur han och Hermione tar sig förbi den logiska frågan med trolldryck, kan få eleverna att bilda sig en kort uppfattning av karaktären. Denna kunskap kan sedan kopplas ihop med en övergripande sammanfattning av serien för att ge dem en förståelse som går att

diskutera ur ett kristet perspektiv av gott, ont, förlåtelse och offer. Det som talar emot detta förhållningssätt till litteratur i undervisning är dock att slutet avslöjas för de elever som kanske inte läst serien men finner den intressant baserat på de utdrag som görs. Det är en avvägning som måste göras, om detta är något som är intresse för undervisningen.

J.K. Rowling har de senaste åren varit aktuell i media med diverse kontroversiella åsikter, vilket kan leda till en fundering huruvida hennes litteratur bör förekomma i skolan eller inte. Detta kan problematiseras utifrån flera aspekter. Att plocka bort alla kontroversiella författare ur undervisningen tror inte jag är en långsiktig lösning. Det är bättre att ge eleverna verktyg för att de själva ska kunna bilda sig en uppfattning i vad de anser om författarna. Det går också att ställa hennes personliga åsikter i kontrast till de värdegrundsrelaterade material hon framställer i litteraturen, vilket då kan leda till intressanta diskussioner i klassrummet.

8 Diskussion

Här kommer först metoden att diskuteras, vad som är positivt och negativt med att använda en narrativ analys. Därefter kommer en resultatdiskussion för att lyfta resultatet från analysen i förhållande till tidigare forskning.

8.1 Metoddiskussion

Metoden i sig passar bra för denna typ av forskningsarbete eftersom berättelser kan brytas ner i mindre delar och analyseras, vilket kan ge intressanta resultat som varierar beroende på forskaren. Om två forskare utför denna undersökning samtidigt men oberoende av varandra, kommer det antagligen att ge relativt liknande resultat men ändå med skönjbara skillnader. Detta eftersom narrativer utgår efter tolkningar och eftersom tolkningar är högst subjektivt kommer resultatet att bli olika beroende på bland annat den enskilde forskarens bakgrund, kön och värderingar. Genom att metoden inte nödvändigtvis inriktar sig på protagonister, kan även karaktärerna med mindre utrymme undersökas, beroende på forskaren samt dennes frågeställningar. Olika tolkningar av ett litterärt verk behöver inte stå i motsättning till varandra, de kan betona olika aspekter vilket därmed gör att de berikar varandra och synen på verket i fråga.

Det negativa i metoden kan vara att resultatet kan förstås som väldigt subjektivt, då den utgår från tolkning av narrativer, vilket i förlängningen innebär att om en annan forskare skulle använda samma metod och material är det mycket möjligt att denne kommer fram till något annat. Detta beror då på att alla människor har olika

konnotationer till ord och berättelse samt att alla människor har olika förförståelse av materialet. Forskarens geografiska bakgrund kan också tänkas påverka slutresultatet då vi uppfostras i olika kulturer som präglar oss som människor, detta kan tänkas påverka våra värderingar och sätt att se på olika saker.

Något annat som även kan påverka hur materialet bearbetas och tolkas, är hur den individuella forskaren ställer sig till genren fantasy eller populärkultur överlag. Som Robertson (2012: 254f) skriver, bör inte forskarens narrativ ses som någon sanning då allt som tolkas är subjektivt men hon tar även upp att ingen läsning är tolkningsfri, vilket innebär att det inte endast gäller narrativer.

8.2 Resultatdiskussion

Resultatet från analysen och den ämnesdidaktiska reflektionen kommer här att diskuteras i förhållande till tidigare forskning.

Pierre Wiktorin (2011: 37) skriver hur en del uppfattar Harry Potter som en kristen berättelse, och i den ämnesdidaktiska reflektionen framkommer samma tanke där Harry altruistiskt offerar sig för mänskligheten, precis som Jesus. Detta är en väldigt uppenbar koppling till kristendomen som många forskare kan tänkas komma fram till oberoende av varandra. Wiktorin (2011: 51) tar också upp hur olika grupper representerar gott och ont, vilket inte är explicit uttalat i resultatet av analysen. Däremot framkommer det att båda mugglare och trolldomsministeriet gör skillnad på trollkarlar och mugglare/ vanliga människor utifrån sin egen etnocentriska utgångspunkt. Det innebär att oavsett från vilken grupp du förhåller dig till, finns det goda och onda avsikter.

Moral panic, Stanley Cohens tankar som Wiktorin (2011: 51) tar upp är något som implicit framkommer i resultatet av analysen, hur trollkarlarna gör dramatiska ändringar i trolldomsministeriet för att skapa ”vi” och ”de” känslor. Då det är en liten grupp trollkarlar som gör detta, kan det också tänkas visa den passiva majoriteten som finns i dessa grupper, som Wiktorin (2011: 52) tar upp.

Den ämnesdidaktiska reflektionen kommer in på samma spår som Nussbaums argument, framförda av Malin Alkestrand (2016: 79) där skönlitterär läsning är viktigt och kan hjälpa läsaren i etiska perspektiv. Nussbaums åsikt om att diskutera livsfrågor utifrån skönlitteratur som Alkestrand (2016: 79) skriver om, framkommer även i den ämnesdidaktiska reflektionen i denna uppsats. Nämligen hur skönlitteratur kan tänkas hjälpa elever att diskutera livsfrågor utan personlig aspekt, vilket kan tänkas förenkla för eleverna.

Alkestrand (2016: 299) menar att demokrati, mänskliga rättigheter och multikulturalism är utmärkta ämnen att diskutera i förhållande till fantasy, vilket är

vad denna uppsats också kommer fram till i den ämnesdidaktiska reflektionen. Alkestrand tar upp större utgångspunkter medan denna uppsats koncentrerat sig på delar av de mänskliga rättigheterna snarare än hela definitionen av den.

Alkestrand (2016: 300) tar upp att diskutera samhällskritik i undervisningen är möjligt tack vare den Intersektionella möjligheten i fantasy litteratur. Hon tar upp den magiska makten som ett exempel på en allegori för andra maktfrågor i vårt samhälle (2016: 301). Resultat av analysen och den didaktiska ämnesreflektionen visar att det finns många bra exempel på hur principen om människors lika värde presenteras utifrån olika etnocentriska utgångspunkter samt kulturell rasism. Detta är så pass enkelt översatt till vårt samhälle att det knappast kan kallas allegorier, det räcker med att byta ut de olika kulturella grupperna till vad som passar den undervisning som pågår eller planeras.

9 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att undersöka Harry Potter-seriens potential som undervisningsmaterial om livsfrågor, maskulinitet, femininitet och människovärde i gymnasieskolans religionskunskapsundervisning. Den riktar sig främst till andra ämneslärare på gymnasienivå, men kan med fördel även läsas av människor med ett intresse för värdegrund och skönlitteratur.

Frågeställningarna som behandlats i uppsatsen var följande: hur framställs maskulinitet och femininitet i de utvalda avsnitten av bokserien, vilka problematiseringar kan göras på textutdragen utifrån principen av människors lika värde, samt hur kan böckerna vara användbara i religionskunskapsundervisning.

Dispositionen av frågorna var följande; de första två frågorna som handlade om maskulinitet, femininitet samt principen om människors lika värde presenterades och analyserades under rubriken Resultat och analys medan den tredje mer implicita frågan om hur böckerna kan vara användbara i religionskunskapsundervisning gjordes explicit och diskuterades på basis av analysen under rubriken Ämnesdidaktisk reflektion.

Analysen är gjort med en narrativ metod där tyngdpunkten lagts vid tolkning av olika utvalda narrativer inom Harry Potter-serien. Teorin har applicerats på böckerna för att hermeneutiskt tolka frågeställningarna i förhållande till Harry Potter-serien och hur dessa frågor kan användas i främst religionskunskapsundervisning.

Harry Potter-serien är full av bra värdegrundsrelaterat material som går att använda i religionskunskapsundervisning på gymnasial nivå i svensk skola. De exempel som finns i denna uppsats är inte objektiva då de är gjorda av mig och det finns många andra exempel i böckerna som går att utmärkt att lägga till eller byta ut dessa utdrag mot. Dessa utdrag går däremot utan problem att koppla både till skolans värdegrund, religionskunskapsämnets syfte samt kunskapskraven för religionskunskap 1 i gymnasiet.

Det går att använda dessa utdrag ur Harry Potter-serien i tolkning av etiska teorier, vid andra utdrag går det att tolka moraliska handlingar. Vill lärare använda dessa utdrag för att diskutera värdegrundsrelaterat material finns det väldigt mycket att välja från böckerna.

10 Förslag till vidare forskning

Det kan upplevas svårt att göra vidare forskning där Harry Potter är involverad då det är ett tämligen välstuderat område redan. Jag hittar dock i nuläget ingen forskning om hur kolonialism framställs i serien och hur J.K. Rowling kan vara influerad av detta i och med Englands kolonialmakt och stora imperiebyggande. Detta kan tänkas vara intressant att forska vidare inom.

11 Referenser

11.1 Primärkällor

- Rowling, J.K. (2001a) *Harry Potter och De Vises Sten*. Falun: AiT Falun AB
- Rowling, J.K. (2001b) *Harry Potter och Hemligheternas kammare*. Falun: AiT Falun AB
- Rowling, J.K. (2001c) *Harry Potter och Fånge från Azkaban*. Smedjebacken: Fälth & Hässler
- Rowling, J.K. (2001d) *Harry Potter och Den flammande bägaren*. Smedjebacken: Fälth & Hässlerborg
- Rowling, J.K. (2004) *Harry Potter och Fenixorden*. Borgå, Finland: WS Bookwell
- Rowling, J.K. (2005) *Harry Potter och Halvblodsprinsen*. Borgå, Finland: WS Bookwell
- Rowling, J.K. (2007) *Harry Potter och Dödsrelikerna*. Finland: WS Bookwell

11.2 Sekundärkällor

- Bergström, G & Boréus, K (2012) *Textens mening och makt - metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Connel, R.W. (1999) *Maskuliniteter*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB
- Connel, R.W. (2003) *Om genus*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB
- Fazlhashemi, M (2001) Svenskarna moderniserar de äkta mattornas land. I Mc Eachrane, M & Faye, L (red) *Sverige och de Andra – postkoloniala perspektiv*. Falun: Natur och kultur
- Frank, W.A. (2010) *Letting stories breath – a socio-narratology*. The university of Chicago press: USA
- Harry Potter Wiki, Vilier. Tillgänglig, <https://harrypotter.fandom.com/sv/wiki/Vilie> (Hämtad 2020-07-19 kl 12:08)
- Johansson, A (2009) *I världar av ljus och mörker*. Lund: Holmbergs 09
- Johansson, A. (2016) *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB
- Mattsson, K (2001) Ekonomisk rasism – föreställningar om de Andra inom ekonomisk invandrarforskning. I Mc Eachrane, M & Faye, L (red) *Sverige och de Andra – postkoloniala perspektiv*. Falun: Natur och kultur
- Robertson, A (2012) *Narrativanalys*. I Bergström, G & Boréus, K (red) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3 upplagan. Lund: Studentlitteratur AB (219-262).
- Said, W. E (2016) *Orientalism*. Falun: Scandbook AB
- Skolverket (2011) *Läroplan för gymnasieskolan* Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2011) *Läroplan ämne – religion (Gymnasieskolan)*. Stockholm: Skolverket
- Thurén, T. (2014) *Vetenskapsteori för nybörjare* Stockholm: Liber AB
- Wikipedia, Raewyn Connell. Tillgänglig, https://en.wikipedia.org/wiki/Raewyn_Connell (Hämtad: 2020-05-12 kl 12:37)

Wiktorin, P. (2011). *Religion och populärkultur – från Harry Potter till Left Behind*. Sekel Bokförlag. Tillgänglig, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1062685/FULLTEXT01.pdf> (2020-05-12 kl 13:32)